

ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΙΟΥΣ

**Τοῦ κ. ΑΝΔΡΕΑ Ν. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ,
Διδάκτορα Θεολογίας.**

(Συνέχεια ἀπὸ τή σελ. 62 τοῦ προηγούμενου τεύχους)

Εἶναι βέβαια γεγονός, ὅτι ὁ ἅγιος **Κύριλλος** εἶχε ἀναθελῆ ἀπὸ τὴν Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο σὲ ὑψίστη θεολογικὴ αὐθεντία καὶ ὅτι τό ὄνομά του κυριάρχησε σ' αὐτήν⁸⁷. Αὐτός ὑπῆρξε ὁ γνώμονας καὶ ὁ κανόνας τῆς ὀρθόδοξης χριστολογικῆς διδασκαλίας, ἡ ὁποία διατυπώθηκε στὸν Ὅρο τῆς Συνόδου τῆς **Χαλκηδόνος**. Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀποτελέσσει τὴν πιὸ περιφανή δικαίωση τῶν ἀγώνων τοῦ ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας⁸⁸.

Τοῦ ἁγίου **Κυρίλλου** μνεῖα ἔγινε καὶ στίς δύο ἐπόμενες Οἰκουμενικὲς Συνόδους, δηλ. στήν Ε' (553) γιὰ τὴν καταδίκη τῶν «*Τριῶν Κεφαλαίων*»⁸⁹ καὶ στήν ΣΤ' (680-681) γιὰ τὴν

87) Βλ. **J. Mansi**, Sacrorum Conciliorum nova et amplissima Collectio, Vol. VII, σ. 104. - **Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου**, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας καὶ ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, περ. «Θεολογία», τόμ. 10 (1932), σ. 337 κ. ἑξ. - **Ἰωάννου Ν. Καρμίρη**, Τὰ Δογματικά κλπ., ἐνθ' ἄνωτ., σ. 156, σημ. 3.

88) Βλ. **Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου**, Ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας κλπ., ἐνθ' ἄνωτ., περ. «Θεολογία», τόμ. 10 (1932), σ. 353.

89) Βλ. **J. Mansi**, ἐνθ' ἄνωτ., Vol. IX, σ. 231 κ. ἑξ., 244-246. 255-259. 266-268. 269. 290 κ. ἑξ., 308 καὶ 321.

ἀναίρεση παρερμηνειῶν τῶν *Μονοθελητῶν*⁹⁰. Μὲ σεβασμὸ καὶ ἐκτίμηση ἀναφέρθηκαν σ' αὐτόν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Πατέρες καὶ Ἐκκλησιαστικούς Συγγραφεῖς. Ἐγκωμιαστικῶν σχολίων ἔτυχε καὶ ἀπὸ ὕμνογράφους τῆς Ἐκκλησίας μας.

Πρωτοκάθεδρος στήν Γ' Οἰκουμενική Σύνοδο, ὁ ἅγιος **Κύριλλος Ἀλεξανδρείας**, μαζί μέ τοὺς ἄλλους ἁγίους Πατέρες, διακήρυξε καὶ δογματίσε, (α) ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ἓνας κατὰ τήν ὑπόσταση, τέλειος Θεός ὁ αὐτός καὶ τέλειος ἄνθρωπος ὁ αὐτός, μέ δύο φυσικά θελήματα καὶ δύο φυσικές ἐνέργειες καὶ (β) ὅτι ἡ *Παρθένος Μαρία*, ἡ κατὰ σάρκα Μητέρα Του, εἶναι κυρίως καὶ ἀληθῶς *Θεοτόκος*.

Ὡστόσο, εἶναι ἀναντίρρητο καὶ τό γεγονός, ὅτι ὁ ἅγιος **Κύριλλος** ἀμφισβητήθηκε πολὺ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς συγχρόνους του, ἰδιαίτερα μετὰ τήν ὑπογραφή ἀπὸ αὐτόν, μαζί μέ τόν **Ἰωάννη Ἀντιοχείας** καὶ τοὺς «Ἀνατολικούς» ἐπισκόπους, τῶν «Διαλλαγῶν» τοῦ 433. Ἐπρόκειτο γιά μία «Ἐκθεση» ἐπὶ τοῦ Χριστολογικοῦ ζητήματος, τήν ὁποία συνέταξε ὁ **Θεοδόρητος Κύρου**. Μετὰ ἀπὸ εἰκοσαετία περίπου ἡ «Ἐκθεση» αὕτη περιελήφθη αὐτούσια στό δογματικό Ὅρο τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ἐνῶ ἀκόμη ὁ ἅγιος **Κύριλλος** ἦταν στή ζωή, ζωηρές διαμαρτυρίες ἀκούστηκαν ἐναντίον του, γεγονός πού τόν ἀνάγκασε ἐπανειλημμένα νά ἀναφερθεῖ στή συμφωνία αὕτη μέ τόν **Ἰωάννη Ἀντιοχείας**, γιά νά ἐξηγήσει, πῶς ὁ ἴδιος κατανοοῦσε τό περιεχόμενό της. Ἀπὸ τοὺς ἀκραίους ὑποστηρικτές του προέκυψαν οἱ πρόδρομοι τοῦ **μονοφυσιτισμοῦ**, οἱ ὁποῖοι ἀποσχίστηκαν ἀπὸ τήν Ἐκκλησία⁹¹.

Εἶναι ἀξιοσημείωτο, παρατηρεῖ ὁ ἀείμν. **Χρυσόστ. Παπα-**

90) Βλ. **J. Mansi**, ἔνθ' ἄνωτ., Vol. XI, σσ. 211. 260 κ. ἑξ., 409. 412. 417. 428. 429 καὶ 432.

91) Βλ. **Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου**, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Ὁ Ἅγιος Κύριλλος κλπ., ἔνθ' ἄνωτ., περ. «*Θεολογία*», τόμ. 10 (1932), σσ. 333-334).

δόπουλος, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν, ὅτι παρ' ὅλο ὅτι ὁ ἅγιος **Κύριλλος** διευκρίνισε καί ὅσα σημεία τῆς χριστολογικῆς του διδασκαλίας θά μπορούσαν νά ἐκληφθοῦν ὡς ἔχοντα **μονοφυσιτική** χροιά, ὥστόσο οἱ ὑποστηρικτές τοῦ **μονοφυσιτισμοῦ** ἐπέμεναν νά τόν θεωροῦν ὡς διδάσκαλό τους, ἐφόσον τή διδασκαλία του στήριζε πάνω στά ψευδεπίγραφα συγγράμματα τοῦ **Ἀπολλιναρίου**⁹².

Ὅπως δέ προανέφερα, στόν αἵρεσιάρχη **Ἀπολλινάριο Λαοδικείας** ἀνῆκε καί ἡ χριστολογική διατύπωση «*μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκαωμένη*», τήν ὁποία περιέλαβε στό κείμενο τῆς ὁμολογίας πίστεώς του πρός τόν αὐτοκράτορα **Ἰοβιανό**⁹³. Τή διατύπωση αὕτη ἀπέδωσε στόν ἅγιο **Μέγα Ἀθανάσιο**, γιά νά προσδώσει μεγάλο κύρος στήν κακοδοξία του καί νά ἐξαπατήσει ἔτσι «*τούς ἀπλουστέρους*», κατά τόν **Λεόντιο Βυζάντιο**⁹⁴. Στήν πραγματικότητα ὁμως ἐπρόκειτο γιά ἀπόσπασμα ἀπό τό ψευδεπίγραφο ἔργο «*Περί τῆς σαρκώσεως τοῦ θείου Λόγου*», τό ὁποῖο, γιά τούς λόγους πού ἐξηγήσα πιο πάνω, φερόταν στό ὄνομα τοῦ ἁγίου **Μεγάλου Ἀθανασίου**⁹⁵.

Ὁ ἅγιος **Κύριλλος** ὄχι, βέβαια, γιατί ἀνῆκε στούς «ἀπλουστέρους», ἀλλ' ἐπειδὴ ἐμπιστευόταν πολύ τόν προκατόχου του **Μέγα Ἀθανάσιο**, υἱοθέτησε τό περιεχόμενο τοῦ ἔργου τούτου καί ἔκανε χρήση του, ἀγνοώντας τήν πραγματική του προέ-

92) Βλ. **Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου**, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Ὁ Ἅγιος Κύριλλος κλπ., ἐνθ' ἄνωτ., περ. «*Θεολογία*», τόμ. 10 (1932), σ. 102.

93) Βλ. PG 76, 1212A - 1213A. - **Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου**, Ἀρχιεπισκ. Ἀθηνῶν, Ὁ Ἅγιος Κύριλλος κλπ., ἐνθ' ἄνωτ., περ. «*Θεολογία*», τόμ. 10 (1932), σ. 97. - **Hans Lietzmann**, Apollinaris von Laodicea und seine Schule (Texte und Untersuchungen I), Tübingen, 1904, σσ. 250-253. - **Ed. Schwartz**, Acta Conciliorum Universale Ephesenum, Berolini et Lipsiae 1927, I. I. V, σ. 65.

94) Βλ. **Λεοντίου Βυζαντίου**, Πρός τούς προφέροντας ἡμῖν τινα τῶν Ἀπολλιναρίου ψευδῶς ἐπιγεγραμμένα εἰς ὄνομα τῶν ἁγίων Πατέρων, PG 86 B, 1948 A.

95) Βλ. PG 28, 28A.

λευση. Ἡ παραπλάνηση τοῦ ἁγίου **Κυρίλλου** ὀφειλόταν καί στό γεγονός, ὅτι ὁ **Ἀπολλινάριος** δέν εἶχε ἀκόμη διατυπώσει τήν αἰρετική του διδασκαλία γιά τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Μέχρι τότε ὁ **Ἀπολλινάριος** δέν ἀρνεῖτο τήν ὑπαρξη ἀνθρώπινης φύσεως στό Χριστό. Ἀντίθετα, ὑποστήριζε, ὅτι ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὄντας τέλειος Θεός, ἔγινε καί τέλειος ἄνθρωπος.

Ἔτσι ἐξηγεῖται, κατά τόν Καθηγητή καί Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν ἀείμν. **Χρυσ. Παπαδόπουλο**, γιατί δέν ἔγινε αἰσθητή ἡ κυκλοφορία τῶν **ψευδεπιγράφων** συγγραμμάτων τοῦ **Ἀπολλιναρίου** καί γιατί ὁ ἅγιος **Κύριλλος** μέ ἐμπιστοσύνη τά χρησιμοποίησε ὡς ἔργα τοῦ **Μεγάλου Ἀθανασίου** καί ἄλλων ὀρθοδόξων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας, στόν ἀγώνα του ἐναντίον τοῦ αἰρεσιάρχου **Νεστορίου**, ὁ ὁποῖος χῶριζε καί διαιροῦσε τίς δύο φύσεις τοῦ *Ἰησοῦ Χριστοῦ*⁹⁶.

Ὁ πρῶτος πού ἀποκατέστησε τήν πατρότητα τοῦ ὑπό τόν τίτλο *«Περί τῆς σαρκώσεως τοῦ θείου Λόγου»* ἔργου, τό ὁποῖο φερόταν στό ὄνομα τοῦ **Μεγάλου Ἀθανασίου** καί στό ὁποῖο περιεχόταν ἡ ἐπίμαχη φράση *«μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη»*, ἦταν ὁ αὐτοκράτορας **Ἰουστινιανός Α΄**, στό γνωστό *«Κατά Μονοφυσιτῶν»* σύγγραμμά του⁹⁷. Ἀκολούθησε ὁ **Λεόντιος Βυζάντιος**, ὁ ὁποῖος μέ σαφήνεια ἀναφέρθηκε στήν τακτική τῶν ὁπαδῶν τοῦ **Ἀπολλιναρίου** νά κυκλοφοροῦν τά συγγράμματά του μέ τά ὀνόματα ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας⁹⁸.

96) Βλ. **Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου**, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Ὁ Ἅγιος Κύριλλος κλπ., ἐνθ' ἄνωτ., περ. *«Θεολογία»*, τόμ. 10 (1932), σ. 97.

97) Βλ. **Ἰουστινιανοῦ** τοῦ γενομένου ἡμῶν βασιλέως λόγον συντεθεικότος δογματικόν ἐκ τε τῶν θείων Γραφῶν καί τῶν ἁγίων Πατέρων πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἐνάτῳ τῆς Ἀλεξανδρέων μοναχούς, ἀναγκαῖον ἡγήσασθαι τοῦτον δηλον καταστήσαι τῇ σῇ μακαριότητι, Κατά Μονοφυσιτῶν, PG 86 A, 1128 C.

98) Βλ. **Λεοντίου Βυζαντίου**, Πρὸς τοὺς προφέροντας ἡμῖν τινα τῶν Ἀπολλιναρίου ψευδῶς ἐπιγεγραμμένα εἰς ὄνομα τῶν ἁγίων Πατέρων, PG 86 B, 1948 A.

Ἐπειδὴ ὁμως ἀγνοοῦσε αὐτὴ τὴν πραγματικότητα καὶ δέχθηκε τὴν ἀπὸ τὸν **Μέγα Ἀθανάσιον** προέλευση τῆς χριστολογικῆς αὐτῆς διατυπώσεως, ὁ ἅγιος **Κύριλλος** σέ πολλές περιπτώσεις ἔκανε χρήση τῆς⁹⁹, γεγονός πού προκάλεσε, κατὰ τὸν Καθηγητὴ ἀείμν. **Ἄνδρ. Θεοδώρου**, πολλά κύματα κατηγοριῶν ἐναντίον του¹⁰⁰. Ἐπειδὴ ὁμως δέν «ἀπολλινάριζε», ἀλλ' ὀρθοδόξως **χρωμάτισε** τὴν ἔκφραση αὐτή, κατὰ τὴ σχετικὴ παρατήρηση τοῦ Καθηγητοῦ ἀείμν. **Παναγ. Χρήστου**¹⁰¹, ὁ ἅγιος **Κύριλλος** τὴν κατέστησε ὡς **κυρίλλεια** ὀρολογία, διασφαλίζοντας ἔτσι τὸν ὀρθόδοξο χαρακτήρα τῆς χριστολογικῆς του διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ τὸ κύρος του, ὡς ἑνός ἀπὸ τοὺς κορυφαίους Πατέρες τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὴν ἀποψη ὁμως Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ὁ **Ἐφραίμιος Ἀντιοχείας**¹⁰², καταχρηστικῶς ὁ ἅγιος **Κύριλλος** ἔκανε χρήση τῆς λέξεως «φύσις» ἀντὶ τῆς «ὑποστάσεως», διότι οἱ δύο αὐτές ἐννοιες ἔχουν διαφορετικὴ σημασία. Ὅπως ἐπεξηγεῖ ὁ **Ἐφραίμιος Ἀντιοχεί-**

99) Βλ. **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας**: α) Πεντάβιβλος ἀντίρρησης κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν, Βιβλ. Β' (Προοίμιον), PG 76, 60 D. 61 A (Κεφ. Η'), PG 76, 93 D, β) Προσφωνητικός ταῖς εὐσεβεστάταις βασιλίσσαις (§ Θ'), PG 76, 1212 A, γ) Πρὸς Νεστόριον (ἐπιστ. 17), PG 77, 116 C, δ) Πρὸς Ἀκάκιον Μελιτινῆς (Ἐπιστ. 40), PG 77, 192 D. 193 A, ε) Ὑπομνηστικόν πρὸς Εὐλόγιον πρεσβύτερον Κωνσταντινουπόλεως (Ἐπιστ. 44), PG 77, 225 BC, στ) Πρὸς Σούκνενσον, ἐπίσκοπον Διοκαισαρέων, Περί Πίστεως Α' (Ἐπιστ. 45), PG 77, 232D καὶ ζ) Πρὸς Σούκνενσον Β' (Ἐπιστ. 46), PG 77, 240. 241 A. 241 BC.

100) Βλ. **Ἀνδρέου Θεοδώρου**, Ἡ Χριστολογικὴ ὀρολογία καὶ διδασκαλία Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ Θεοδωρήτου Κύρου, Ἀθήναι 1955, σσ. 62-63. - Ἐπίσης, **R. V. Sellers**, Two ancient christologies, London 1940, σ. 89. - **J. Mahé**, Cyrill d' Alexandrie, στή Dictionnaire de Théologie Catholique (D.T.C.), τόμ. III, σ. 2513 καὶ **F. Cayré**, Patrologie et Histoire de la Théologie, τόμ. II, Paris 1933, σ. 35.

101) Βλ. **Παν. Κ. Χρήστου**, Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, ἄρθρο στή Θ.Η.Ε., τόμ. 7, στ. 1173.

102) Βλ. **Φωτίου Κωνσταντινουπόλεως**, Μυριόβιβλον ἢ Βιβλιοθήκη (ΣΚΘ'), PG 103, 980 A.

ας, «κυριολεκτεῖ μὲν ὁ λέγων τὴν φύσιν οὐσίαν καὶ τό ἀνάπαλιν, καταχρηστικῶς δέ δύναται τις λαμβάνειν καὶ τό τῆς φύσεως ὄνομα ἀντί ὑποστάσεως»¹⁰³. Ὡς παράδειγμα τῆς καταχρηστικῆς ἀπό μέρους τοῦ ἁγίου **Κυρίλλου** χρήσεως τῆς λέξεως «φύσεως»¹⁰⁴, ὡς συνώνυμης ἔννοιας τῆς «ὑποστάσεως»¹⁰⁵, ὁ **Ἐφραίμιος Ἀντιοχείας** παρέθεσε ἀπόσπασμα ἀπό τίς «Ἀντιρρήσεις» τοῦ ἁγίου **Κυρίλλου**, δηλ. τὴν «Ἀπολογία» του, ὅπου παρατίθενται καὶ οἱ «Ἀναθεματισμοὶ κατὰ Νεστορίου»¹⁰⁶.

Κατὰ τὸν Καθηγητὴ **Βλάσ. Φειδᾶ**¹⁰⁷, ὁ ἅγιος **Κύριλλος** ταύτιζε σέ τέτοιο βαθμὸ τούς ὄρους «φύσις» καὶ «ὑπόστασις», ὥστε ἐνήλασσε τὴν χρῆση τους καὶ σέ βασικά κείμενα τῆς χριστολογικῆς του διδασκαλίας, ὅπως, λόγου χάρη, στὴν ἐπίμαχη ἐκφραση «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη».

Τό γεγονός αὐτό προκαλοῦσε, ἀναμφίβολα, μεγάλη σύγχυση, ἡ ὁποία ἐντονότερη καθίστατο, ἐπειδὴ ὁ ἅγιος **Κύριλλος** ἀδιάκριτα χρησιμοποιοῦσε καὶ τίς ἐκφράσεις «δύο φύσεις» καὶ «μία φύσις», μὴ διαβλέποντας, κατὰ τὸν Καθηγητὴ καὶ

103) Βλ. **Φωτίου Κωνσταντινουπόλεως**, ἔνθ' ἄνωτ., PG 103, 977 C.

104) Πρβλ. «Ταύτη τοι τά, ἐξ ὧν ἐστὶν ὁ εἷς καὶ μόνος Υἱός, καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὡς ἐν ἐννοίαις δεχόμενοι, δύο μὲν φύσεις ἠνώσθαι φαμεν, μετὰ δέ γε τὴν ἔνωσιν, ἀνηρημένης ἤδη τῆς εἰς δύο διατομῆς, μίαν εἶναι πιστεύομεν τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν, ὡς ἑνός, πλὴν ἐνανθρωπήσαντος, καὶ σεσαρκωμένου», **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας**, Πρὸς Ἀκάκιον Μελιτινῆς (Ἐπιστ. 40), PG 77, 192 D. 193 A.

105) Πρβλ. «... ἀναγκάως ἡμεῖς τοῖς ἐκείνου (τοῦ Νεστορίου) μαχόμενοι, τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν γενέσθαι φαμέν, τοῦ καθ' ὑπόστασιν, οὐδέν ἕτερον ἀποφαίνοντος, πλὴν ὅτι μόνον ἡ τοῦ Λόγου φύσις, ἡγουν ἡ ὑπόστασις, ὃ ἐστὶν αὐτός ὁ Λόγος, ἀνθρωπεῖα φύσει κατὰ ἀλήθειαν ἐνωθεῖς, τροπῆς τινος δίχα καὶ συγχύσεως, καθά πλειστάκις εἰρήκαμεν, εἷς νοεῖται καὶ ἔστι Χριστός, ὁ αὐτός Θεός καὶ ἄνθρωπος», **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας**, Πρὸς τοὺς τολμώντας συνηγορεῖν τοῖς Νεστορίου δόγμασιν, ὡς ὀρθῶς ἔχουσι (Ἀπολογία Κυρίλλου, Ἀναθεμ. Β'), PG 76, 400 D. 401 A.

106) Βλ. **Φωτίου Κωνσταντινουπόλεως**, ἔνθ' ἄνωτ., PG 103, 980 AB.

107) Βλ. **Βλασίου Ἰω. Φειδᾶ**, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 600.

Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν αἰὲν. **Χρυσ. Παπαδόπουλο**¹⁰⁸, καμιά ἀντίφαση μεταξύ τους. Ὡς ἀλλοτε χρησιμοποιοῦσε τὴ **μονοφυσιτικὴ** καὶ ἄλλοτε τὴ **δυοφυσιτικὴ** γλῶσσα, ἀνάλογα μὲ τίς περιστάσεις. Αὐτό ὅμως τὸν ἔφερε σὲ δυσχερὴ θέση, ἂν μάλιστα ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι ὁ **Ἀπολλινάριος**, μολονότι στὰ συγγράμματά του ἔλεγε ὅτι ὁ Χριστός, ὄντας τέλειος Θεός, προσέλαβε τέλεια ἀνθρώπινη φύση, δίδασκε ὅτι στὸν Χριστό «μία φύσις» ὑπῆρξε, τὴν ὁποία καὶ ταύτιζε μὲ τὸν ὄρο «ὑπόστασις». Γιά τὸν ἅγιος **Κύριλλο** ὅμως ἡ ταύτιση τῶν ὄρων «φύσις» καὶ «ὑπόστασις» ἐξέφραζε τὴν πραγματικὴ καὶ ἀληθινὴ ἔνωση τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ «ἐν ὑποστάσει μιᾷ τῇ τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη»¹⁰⁹ καὶ ὄχι τὴν ἀνθρώπινη φύση γενικά¹¹⁰.

Τὴν ὀρθόδοξη ἐρμηνεία τῆς ἀπὸ μέρους τοῦ ἐπανειλημμένως χρησιμοποιηθείσης ἐκφράσεως «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» ἔδωσε ὁ ἴδιος, ὁ ἅγιος **Κύριλλος**, «αὐτοερμηνεύων ἑαυτόν», κατὰ τὸν Καθηγητὴ αἰὲν. **Ἰω. Καρμίρη**¹¹¹. Ὡστόσο ἡ ἀπολλιναρικὴ τῆς προέλευση, καθὼς καὶ τό γεγρονός ὅτι, ὅπως ὁ **Καρμίρης** παραδέχεται, τόσο κατὰ τὴν ἐξωτερικὴ τῆς ἐκφραση, ὅσο καὶ κατὰ τὴ διατύπωσή της, ἡ ἐπίμαχη αὐτὴ φράση μᾶς θυμίζει «ἐλαφρόν τινα μονοφυσισμόν»¹¹², τὴν καθιστοῦν θεολογικὰ «ὑποπτη».

108) Βλ. **Χρυσόστομος Παπαδοπούλου**, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ἐνθ' ἄνωτ., περ. «Θεολογία», τόμ. 10 (1932), σ. 98.

109) Βλ. **Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας**, Πρὸς Νεστόριον (Ἐπιστ. 17), PG 77, 116 C.

110) Βλ. **Ἀνδρέου Θεοδώρου**, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 59.

111) Βλ. **Ἰωάννου Ν. Καρμίρη**, Ἀνεπίσημος Συνάντησις Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιχαλκηδονείων θεολόγων, περ. «Ἐκκλησία», Ἔτος ΜΑ', 1-15 Σεπτεμβρίου 1964, Ἀρ. 17-18, σ. 460. - **Τοῦ ἰδίου**, Αἱ Ἀρχαῖαι Ἀντιχαλκηδονεῖοι Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς κλπ., ἐνθ' ἄνωτ., σσ. 82-83.

112) Βλ. **Πρακτικά** τῆς Διασκέψεως στοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Δανίας (1964), περ. «The Greek Orthodox Theological Review», Winter 1964-65, Brookline, Massachusetts, Vol. X, 2, σ. 66.

Γιά τούς λόγους λοιπόν αὐτούς, δηλ. τῆς ἀπολλιναρικῆς προελεύσεώς της καί τῆς **μονοφυστικῆς** της χροιάς, ἡ ἔκφραση «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» δέν θά ἔπρεπε νά ἀποτελέσει τή βάση ἢ τό «**κλειδί**» τοῦ Θεολογικοῦ μας Διαλόγου μέ τούς Ἀντιχαλκηδονίους, ὅπως πολύ εὐγλωττα τήν ἀπεκάλεσε ὁ Καθηγητής **Βλάσ. Φειδᾶς**¹¹³.

Μάλιστα δέ ὁ Καθηγητής αἰείμν. **Παν. Τρεμπέλας** ἦταν πολὺ αὐστηρός στήν τοποθέτησή του ἔναντι τοῦ Διαλόγου τούτου, ἔστω κι ἂν ἔγραψε πολὺ παλαιότερα ἀπό τήν ἐπίσημη ἔναρξή του. Τήν ἔκφραση αὐτή χαρακτήρισε **δογματικά ἀπόβλητη** καί τήν ἐπιλογή της, ὡς βάσεως τοῦ Διαλόγου, **ἀτυχή**¹¹⁴.

Δογματικά ἀπόβλητη εἶναι ἀκόμη καί γιά τό λόγο, ὅτι ἡ ἔκφραση αὐτή **δέν εἶναι** «*συννοδικῶς συμπεφωνημένη*». Ἔστω κι ἂν εἶναι «*περιεκτική τῆς τοῦ μυστηρίου εὐσεθείας*», δέν μπορεῖ ἡ ἔκφραση αὐτή νά ἀποτελέσει αὐθεντική διατύπωση τῆς χριστολογικῆς ὁμολογίας. Ὅπως ὁ ἅγιος **Μάξιμος Ὁμολογητής** ἐπεξηγεῖ, «*εἰ τά συννοδικῶς καί μόνον χρή ὁμολογεῖν, οὔτε τήν μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην χρή λέγειν*»¹¹⁵.

Παρ' ὅλα αὐτά, σ' ὅλες τίς ἐπαφές μας μέ τούς Ἀντιχαλκηδονίους κινηθήκαμε πάνω στό ἴδια ἀχνάρια, πού κάποιοι μᾶς χάραξαν στό Ἱεραρχοῦς τῆς Δανίας, πρίν ἀπό σαράντα ἀκριβῶς χρόνια, τό 1964, γιά νά καταλήξουμε στή «*Δεύτερη Κοινή Δήλωση*», στό Σαμπεζύ τῆς Ἑλβετίας, τό 1990. Στή Δήλωση αὐτή (§7), ὅπως εἶναι γνωστό, περιελήφθη καί ἡ περιλάλητη «*κυρίλλεια*» διατύπωση «*μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη*», γιά τήν ὁποία κρίθηκε ἀναγκαῖο νά ἐπεξηγη-

113) Βλ. Ἀνδρέα **Ν. Παπαδασιλείου**, Ὁ Θεολογικός Διάλογος μεταξὺ Ὁρθοδόξων καί Ἀντιχαλκηδονίων, Τόμος Πρῶτος, Λευκωσία 2000, σ. 193.

114) Βλ. **Παν. Τρεμπέλας**, Ἐπὶ τῶν Πρακτικῶν τῆς ἐν Aarhus Διασκέψεως (Θ'), περ. «Ἐκκλησία», Ἔτος ΜΓ', 15 Ἰανουαρίου 1966, Ἀριθ. 2, σ. 43.

115) Βλ. **Μαξίμου Ὁμολογητοῦ**, Διάλογος μετὰ Πύρρου περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, PG 91, 300 C.

θεῖ, πῶς τήν ἐννοοῦν οἱ Ὁρθόδοξοι καί πῶς τήν κατανοοῦν οἱ Ἀντιχαλκηδόνιοι.

Εἶναι γι' αὐτό πού δέν ἀποδέχομαι τό περιεχόμενο τῶν Κοινῶν Δηλώσεων, πού ὑπογράψαμε στίς Β' καί Γ' Συνελεύσεις τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς (Καίρο 1989 καί Σαμπεζύ 1990, ἀντίστοιχα) καί συντάσσομαι ἀνεπιφύλακτα μέ τόν πρῶτο Πρόεδρο τῆς Διορθόδοξης Ἐπιτροπῆς μας Μητροπολίτη Μύρων (τόρα Γέροντα Ἐφέσου) Σεβ. **Χρυσόστομο**, ὁ ὁποῖος ὑποστήριξε τήν ἄποψη, ὅτι δέν θά ἔπρεπε νά προχωρήσουμε στήν ἀναζήτηση ἢ σύνταξη νέας χριστολογικῆς formula, παρακάμπτοντας ἢ παραγνωρίζοντας τόν Ὅρο τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Εἶχε δηλώσει σχετικά: «Θεωροῦμεν ἀμετακίνητον τόν Ὅρον τοῦτον. Τόν θεωροῦμεν ἐπαρκῆ, φύσει καί θέσει, πνευματολογικῶς, ἐκκλησιολογικῶς καί συνοδολογικῶς - ἐπαρκῆ καί ἀπαραίτητον διά πᾶσαν ἔκφρασιν καί ἐρμηνείαν καί κατάληψιν τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος περί τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων. Ἐπεμείναμεν καί ἐπιμένομεν εἰς τό ἀνεπίτρεπτον καί ἀνωφελές τῆς ἀναζητήσεως ἢ συντάξεως νέας χριστολογικῆς διατυπώσεως, νέας χριστολογικῆς formula, ἔξω ἢ ἔσω καί παραλλήλως πρός τόν Ὅρον τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου»¹¹⁶.

Αὐτό πού ἐπιβαλλόταν ἦταν ἡ ἀκριβῆς καί πλήρης ἔκθεση τῆς πίστεώς μας καί ἡ ἀντιπαραβολή τῶν διαφορῶν μας μέ τοὺς Ἀντιχαλκηδονίους, χωρίς καμιὰ ὑποστολή, δισταγμό ἢ δειλία, χωρίς τήν παρεμβολή λόγων ἀδρότητας ἢ κοινωνικότητας, μήπως τοὺς θίξουμε μέ τίς θέσεις μας καί τοὺς δυσαρρστήσουμε καί ματαιώσουμε ἔτσι τήν ἔνωσή τους μαζί μας.

Τό τίμημα αὐτῆς τῆς «κοινῆς συμφωνίας» μας ὑπῆρξε βαρύ, κατὰ τήν «προορατική» ἐκτίμηση τοῦ Καθηγητοῦ μας ἀείμν. **Παν. Τρεμπέλα**, διότι, ὅπως ἄλλοτε, ἔτσι καί τώρα «οἱ

116) Βλ. Μητροπολίτου Μύρων (νῦν Ἐφέσου) **Χρυσόστομου Κωνσταντίνου**, Διάλογος Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας καί Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, περ. «Θεολογία», Ἀθῆναι 1980, τόμ. 51, τεῦχος 1, σ. 40.

Ἀντιχαλκηδόνιοι μονοφυσῖται ἐμμένουν ὑποστηρίζοντες ἐρρωμένως τὰς παραδόσεις καί τὰς πλάνας αὐτῶν, χωρίς νά προδῶσιν εἰς τήν ἐλαχίστην ὑποχώρησιν»¹¹⁷. Μέ τίς ἐνυπόγραφες **Δηλώσεις** μας «ἀνά χειρᾶς» περιέρχονται «τὴν θάλασσαν καί τὴν ξηράν»¹¹⁸, ἰδιαίτερα οἱ Κόπτες, διὰ τοῦ Μητροπολίτου Δαμιέττης **Bishoy** (Μπισιού), γιά νά πείσουν, μέ προσωπικές ἐπαφές¹¹⁹ καί ὁμιλίες¹²⁰, γιά τήν ὀρθοδοξία τους. Μέ σαφήνεια κατανοήσαμε τώρα(!) ὅτι **καί αὐτοί**, ὅπως ἐμεῖς, διατηροῦν «τὴν αὐτὴν αὐθεντικὴν Ὁρθόδοξον Χριστολογικὴν πίστιν καί ἀδιάκοπον συνέχειαν τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως»¹²¹. Ἐμεῖς οἱ ἴδιοι τοὺς ἐφοδιάσαμε μέ τὴν ταυτότητα τοῦ **ὀρθοδόξου** γιά νά τὴν ἐπιδεικνύουν παντοῦ μέ ἰδιαιτέρη καύχηση.

Θά ἔπρεπε νά ἔχουμε ὑπόψη μας τὴ θέση τοῦ Ἑφραιμίου Ἀντιοχείας, σύμφωνα με τὴν ὁποία «δεῖ μέντοι γε τὰς λέξεις οὐ πρὸς τὴν τῶν ἀσεβούντων δούλησιν, πρὸς δὲ τὴν τῆς εὐσεβείας λαμβάνειν διάνοιαν»¹²². Εἶναι προφανές ὅτι ἐμεῖς, ἀγνοώντας τό γράμμα καί τό πνεῦμα τῆς ρήσεως αὐτῆς τοῦ Ἑφραιμίου Ἀντιοχείας, συνεργήσαμε στὴ σύνταξη ἑνὸς κει-

117) Βλ. **Παναγιώτου Τρεμπέλα**, Ἐπὶ τῶν Πρακτικῶν τῆς ἐν Aarhus Διασκέψεως (Α'), περ. «Ἐκκλησία», Ἔτος ΜΒ', 1-15 Σεπτεμβρίου 1965, Ἀριθ. 17-18, σ. 459.

118) Πρὸβλ. Ματθ. 23, 41.

119) Ὁ Κόπτης Μητροπολίτης Δαμιέττης **Bishoy** ἐπισκέφθηκε, μαζί μέ τόν Ὁρθόδοξο Συμπρόεδρο τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Σεβ. **Δαμασκηνό**, τὴν Κωνσταντινούπολη, τὴν Ἀλεξάνδρεια, τὴ Δαμασκό, τὰ Ἱεροσόλυμα, τὴ Μόσχα, τό Βουκουρέστι, τὴ Σόφια, τὴ Λευκωσία, τὴν Ἀθήνα, τὴν Πράγα, καθὼς καί τό Ἑτσματζίν, τὴν Αἰθιοπία καί τόν Λίβανο. Ὁ Bishoy συναντήθηκε καί μέ Ἀγιορεῖτες Πατέρες τὴν 1η Ἰουνίου 2003.

120) Ὁ Κόπτης Μητροπολίτης Δαμιέττης **Bishoy** μίλησε σέ πολλὰ μέρη, μεταξὺ τῶν ὁποίων στὴ Μόσχα (Σεπτ. 2001), στό Ἑτσματζίν (Νοέμβρ. 2002) καί στὴ Θεσσαλονίκη (Ἰούν. 2003).

121) Βλ. Ἀνδρέα Ν. Παπαδασυλείου, Ὁ Θεολογικὸς Διάλογος κλπ. ἔνθ' ἄνωτ., σσ. 150-151, ὅπου καί ἡ Β' Κοινὴ Δήλωση.

122) Βλ. **Φωτίου Κωνσταντινουπόλεως**, ἔνθ' ἄνωτ., PG 103, 977 C.

μένου, στό όποιο δώσαμε τόν **ἐπικοινωνιακό** τίτλο **Δήλωση**.

Κατ' ἀναλογία δέ πρός όσα ό Καθηγητής **Γ. Μπαμπινιώτης**¹²³ γράφει γιά τό «Πιστεύω», θά μπορούσα νά παρατηρήσω, ότι οί δύο **Δηλώσεις** μας αποτελοῦν ἕνα κείμενο «κατηγορικοῦ λόγου», ἕνα κείμενο «δογματικῆς δήλωσης κατηγορημάτων». Γιά τήν ἀκρίβεια, εἶναι μία **όμολογία πίστεως** γιά τόν θεάνθρωπο Ἰησοῦ Χριστό, πέρα ἀπό τό «Σύμβολο τῆς Πίστεως» καί τούς σχετικούς Ὅρους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων!

Συνεπῶς οί δύο **Δηλώσεις** μας, ιδιαίτερα ἡ **Β' Κοινή Δήλωση**, συνιστοῦν δογματικά κείμενα **όμολογιακοῦ χαρακτήρα**, ἀνεξάρτητα ἂν θελήσαμε νά ὑποβαθμίσουμε τή σημασία τους μέ τή φραστική ἐπίχρισή τους ὡς *εἰσηγήσεων καί προτάσεων* πρός τίς Ἐκκλησίες μας. Οἱ **Δηλώσεις** μας, ὡς *scripta manent*, ἔχουν ἤδη καταγραφεῖ στίς δέλτους τῆς Ἱστορίας καί θά ἀξιολογοῦνται ἔσαί ἀπό τούς μεταγενεστέρους.

Εἶναι δύσκολη, βέβαια, ἡ ἀναίρεσή τους καί ἡ ἀνατροπή τοῦ κλίματος, πού δημιουργήθηκε μέ τήν ὑπογραφή τους, ὄχι ὅμως καί ἀνέφικτη. Ἐφόσον πιστεύουμε ότι ό Θεολογικός Διάλογος μέ τούς Ἀντιχαλκηδόνιους **δέν ἔληξε**, διότι ὑπάρχουν ἀκόμη πολλές ἐκκρεμότητες, μπορούμε νά ἐλπίζουμε στήν ἀποκατάσταση τῶν πραγμάτων σύμφωνα μέ τήν Ἱστορία, τή Δογματική καί τό Κανονικό Δίκαιο τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας.

123) Βλ. **Γεωργίου Μπαμπινιώτη**, Τό «Πιστεύω» ὡς πρότυπο κατηγορικοῦ λόγου, ἐπιφυλλ. στήν ἐφημ. «Τό ΒΗΜΑ τῆς Κυριακῆς», Κυριακή 5 Σεπτεμβρίου 2004, σ. Α46 82 / ΝΕΕΣ ΕΠΟΧΕΣ.